

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ५, अंक २७ (२)]

मंगळवार, डिसेंबर २४, २०१३/पौष ३, शके १९३५

[पृष्ठे ५, किंमत : रुपये १५.००

असाधारण क्रमांक ५३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१३ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३.—महाराष्ट्र राज्यातील साखर कारखान्यांना पुरविण्यात आलेल्या उसाच्या दराचे विनियमन करण्याकरिता अधिनियम.	पृष्ठे १-५
--	---------------

दिनांक २४ डिसेंबर २०१३ रोजी माननीय राज्यपाल यांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

ह. बा. पटेल,
प्रधान सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
विधी व न्याय विभाग.

सन २०१३ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३.

(माननीय राज्यपाल यांची संमती मिळाल्यानंतर महाराष्ट्र शासन राजपत्रात दिनांक २४ डिसेंबर २०१३ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राज्यातील साखर कारखान्यांना पुरविण्यात आलेल्या उसाच्या दराचे विनियमन करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र राज्यातील साखर कारखान्यांना पुरविण्यात आलेल्या उसाच्या दराचे विनियमन करणे आणि त्याच्याशी संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करणे इष्ट आहे ; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या चौसष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र (कारखान्यांना पुरविण्यात आलेल्या) ऊस दराचे विनियमन अधिनियम, २०१३ असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.

(२) तो, राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील अशा दिनांकास अंमलात येईल.

(१)

व्याख्या.

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

(क) “ मंडळ ” याचा अर्थ, कलम ३ अन्वये घटित केलेले ऊस नियंत्रण मंडळ, असा आहे ;

(ख) “ मुख्य सचिव ” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासनाचा मुख्य सचिव, असा आहे ;

(ग) “ साखर आयुक्त ” याचा अर्थ, साखर आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, असा आहे ;

(घ) “ कारखाना ” याचा अर्थ, जेथे साखर उत्पादनाशी संबंधित असलेली कोणतीही निर्मिती प्रक्रिया विद्युतशक्तीच्या साहाय्याने चालविली जात असेल किंवा सामान्यतः चालविली जाते आणि ज्यात मागील बारा महिन्यांमध्ये कोणत्याही दिवशी वीस किंवा त्यापेक्षा अधिक कामगार काम करीत असतील किंवा काम करीत होते असा साखर कारखाना, असा आहे ;

(ङ) “ शासन ” किंवा “राज्य शासन” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(च) “ कारखान्याचा भोगवटदार ” याचा अर्थ, कारखान्याच्या कारभारावर नियंत्रण असलेली व्यक्ती असा आहे आणि उक्त कारभार हा, संचालक, भागीदार, किंवा यथास्थिति, प्रशासक यांच्याकडे सोपविलेला असेल त्याबाबतीत असा संचालक, भागीदार किंवा प्रशासक असा आहे ;

(छ) “ विहित ” याचा अर्थ, या अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांद्वारे विहित, असा आहे ;

(ज) “ सचिव ” याचा अर्थ, शासनाचा सचिव, असा आहे ;

(झ) “ राज्य ” याचा अर्थ, महाराष्ट्र राज्य, असा आहे ;

(ञ) “ ऊस ” याचा अर्थ, साखर कारखान्यामध्ये किंवा खांडसरी साखर निर्मिती युनिटामध्ये वापरण्याचे उद्देशित असलेला ऊस, असा आहे ;

(ट) “ ऊस उत्पादक ” याचा अर्थ, एखाद्या कुळासह, जी व्यक्ती, एकतर स्वतः किंवा त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांमार्फत किंवा मजुरी दिलेल्या मजुरांमार्फत, उसाची शेती करते अशी व्यक्ती, असा आहे ;

(ठ) “ साखर हंगाम ” याचा अर्थ, १ ऑक्टोबर रोजी सुरू होणारे व पुढील वर्षी ३० सप्टेंबर रोजी संपणारे वर्ष, असा आहे.

ऊस नियंत्रण
मंडळ.

३. (१) राज्य शासन, या अधिनियमाच्या प्रारंभानंतर, शक्य तितक्या लवकर, या अधिनियमात नेमून दिलेली अशी कर्तव्ये व कार्ये पार पाडण्याकरिता ऊस नियंत्रण मंडळ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश “मंडळ” असा करण्यात आलेला आहे), घटित करील.

(२) मंडळाची अधिकारिता संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यात असेल.

(३) मंडळ, पुढील सदस्यांनी मिळून बनलेले असेल :—

(क) मुख्य सचिव — अध्यक्ष ;

(ख) सचिव, वित्त — सदस्य ;

(ग) सचिव, सहकार — सदस्य ;

(घ) सचिव, कृषी — सदस्य ;

(ङ) शासनाने नामनिर्देशित करावयाचे — सदस्य ;

राज्यातील कारखान्यांचे पाच प्रतिनिधी,
यापैकी तीन प्रतिनिधी हे, सहकारी
साखर कारखान्यांचे असतील आणि
दोन प्रतिनिधी हे, राज्यातील इतर
साखर कारखान्यांचे असतील.(च) शासनाने नामनिर्देशित करावयाचे — सदस्य ;
शेतकऱ्यांचे पाच प्रतिनिधी

(छ) साखर आयुक्त — पदसिद्ध सदस्य-सचिव.

(४) मंडळाच्या अशासकीय सदस्यांना, विहित करण्यात येतील असे भत्ते मिळतील.

(५) राज्य शासनाच्या मर्जीस अधीन राहून, अशासकीय सदस्य, त्याच्या नामनिर्देशनाच्या दिनांकापासून तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी पद धारण करील. मंडळावर एकदा नामनिर्देशित झालेला सदस्य हा दुसऱ्यांदा पुर्ननामनिर्देशन केले जाण्यासाठी पात्र असणार नाही.

(६) अशासकीय सदस्यास कोणत्याही वेळी, शासनाला उद्देशून, आपल्या स्वाक्षरीनिशी लिहिलेल्या अर्जाद्वारे आपल्या पदाचा राजीनामा देता येईल परंतु, त्याचा राजीनामा स्वीकारला जाईपर्यंत तो आपल्या पदावर राहिल.

(७) नामनिर्देशित केलेल्या अशासकीय सदस्यास, खाली विनिर्दिष्ट केलेल्या अनर्हतांपैकी कोणतीही अनर्हता असल्यास, शासनास त्याला, त्याच्या पदावरून काढून टाकता येईल :—

(क) असा सदस्य अमुक्त नादार असेल ; किंवा

(ख) शासनाच्या मते, ज्यात नैतिक अधःपतनाचा अंतर्भाव असेल अशा कोणत्याही अपराधाबद्दल त्याला सिध्दापराधी ठरविले असेल व कारावासाची शिक्षा दिली असेल ; किंवा

(ग) तो विकल मनाचा असेल आणि सक्षम न्यायालयाने त्याला तसे घोषित केले असेल ; किंवा

(घ) सदस्य म्हणून कार्य करण्यास नकार दिला असेल किंवा तो कार्य करण्यास असमर्थ झाला असेल.

(८) मंडळाच्या बैठकीची सूचना, गणपूर्ती व मंडळाचे कामकाज चालविण्यासंबंधीची कार्यपद्धती विहित करण्यात येईल, त्याप्रमाणे असेल.

(९) मंडळ, प्रत्येक वर्षी, गाळप हंगामास सुरुवात होण्यापूर्वी, गाळप हंगाम संपल्यानंतर आणि ऊस हंगामाच्या शेवटी अशा कमीतकमी तीन वेळा बैठकी घेईल. मंडळाच्या सदस्य-सचिवास, अध्यक्ष्याच्या नियंत्रणाच्या अधीन राहून, आवश्यक वाटेल तितक्या वेळा बैठकी बोलविता येतील आणि एक-तृतीयांश सदस्यांनी मागणी केली असेल तेव्हा तो असे करील.

(१०) मंडळास, या अधिनियमाखालील आपली कार्ये पार पाडताना, एखाद्या दिवाणी न्यायालयास एखाद्या १९०८ दाव्याची न्यायचौकशी करताना, आणि विशेषकरून, पुढील बाबींसंबंधात दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ अन्वये चा ५. असलेले सर्व अधिकार असतील :—

(क) राज्यातील कोणत्याही व्यक्तीस समन्स पाठविणे व तिला हजर राहण्यास भाग पाडणे आणि तिची शपथेवर तपासणी करणे ;

(ख) कोणत्याही दस्तऐवजाचा शोध घेण्यास व तो सादर करण्यास फर्माविणे ;

(ग) शपथपत्रावर पुरावा स्वीकारणे ;

(घ) कोणत्याही न्यायालयाकडून किंवा कार्यालयाकडून कोणताही सार्वजनिक अभिलेख किंवा त्याची प्रत मागविणे ;

(ङ) दस्तऐवज व साक्षीदार यांच्या तपासणीसाठी आयोगपत्रे काढणे ;

(च) विहित करण्यात येईल अशी कोणतीही बाब.

(११) मंडळाची कोणतीही कार्यवाही, अशी कार्यवाही करण्यात आली त्यावेळी, मंडळात कोणतेही रिक्त पद भरलेले नव्हते याच केवळ कारणवरून विधिअग्राह्य ठरणार नाही.

४. मंडळ पुढील कार्ये पार पाडील :—

मंडळाची कार्ये.

(क) ऊस (नियंत्रण) आदेश, १९६६ च्या तरतुदीन्वये, उत्पन्न विभागणीच्या आधारे, केंद्र सरकारने ठरविलेल्या रास्त व किफायतशीर दराव्यतिरिक्त (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “रास्त व किफायतशीर दर (एफआरपी)” असा करण्यात आला आहे) असेल असा शेतकऱ्यांना द्यावयाचा उसाचा दर ठरविणे :

परंतु, उसाचा दर निश्चित करताना, भुसा (बगॅस), मळी (मोलैसिस) व प्रेसमड यांसारख्या उप-उत्पादनांच्या मूल्यांसह साखरेच्या मूल्याच्या आधारे उसाचा दर निश्चित करण्याचे ठरविण्यात आले असेल तर, उसाचा दर हा, अशा उप-उत्पादनांसह, साखरेच्या कारखाना मूल्याच्या (एक्स-मिल व्हॅल्यूच्या) सत्तर टक्के इतका असेल :

परंतु आणखी असे की, उपरोक्त तीन उप-उत्पादनांचे मूल्य लक्षात न घेता केवळ साखरेच्या मूल्याच्या आधारे उसाचा दर निश्चित करण्याचे ठरविण्यात आले असेल तर, उसाचा दर हा, साखरेच्या कारखाना मूल्याच्या (एक्स-मिल व्हॅल्यूच्या) पंचाहत्तर टक्के इतका असेल.

(ख) उसाचा दर व पुरवठा यांच्या विनियमनाबाबत विशेषकरून, शासनाने, त्याच्याकडे निर्देशित केला असेल अशा कोणत्याही प्रकरणावर सल्ला देणे ;

(ग) अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदींचा व त्याखाली केलेल्या नियमांचा भंग केल्याची प्रकरणे साखर आयुक्तांच्या निदर्शनास आणून देणे आणि त्यास प्रतिबंध करण्याबाबत सूचना करणे ;

(घ) कारखान्याचा भोगवटादार व ऊस उत्पादक यांच्यामध्ये सलोख्याचे संबंध प्रस्थापित होण्याकरिता मार्ग व उपाय सुचवणे.

ऊस उत्पादकांना प्रदाने. ५. (१) कारखान्याच्या भोगवटादाराला उसाचा पुरवठा केल्यानंतर लगेच तो मिळाल्यापासून चौदा दिवसांच्या आत, रास्त व किफायतशीर दर (एफआरपी) प्रमाणे, किमान दर देण्यास कारखाना जबाबदार असेल.

(२) कारखान्यात उसाच्या वजनाच्या केलेल्या नोंदीच्या आधारे रक्कम प्रदान करण्यात येईल.

(३) मंडळाने उसासाठी निश्चित केलेले प्रत्यक्ष प्रदान हे दोन टप्प्यांमध्ये करण्यात येईल. प्रथम प्रदान हे, रास्त व किफायतशीर दर (एफआरपी) च्या प्रदानाप्रमाणे असेल. उसाचे देय असलेले शेषप्रदान हे, कलम ४ च्या खंड (क) च्या तरतुदीनुसार, मंडळाकडून निर्धारित केलेला, अर्धवार्षिक कारखाना (एक्स-मिल) दर व मूल्य प्रसिद्ध झाल्यानंतर करण्यात येईल.

(४) या अधिनियमाच्या तरतुदीन्वये, कारखान्याकडून केलेले प्रत्येक प्रदान हे, शेतकऱ्याला, फक्त त्याच्या बँक खात्यामार्फत देण्यात येईल.

अपराध व शास्ती. ६. (१) या अधिनियमाच्या व त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींचे उल्लंघन करणे हा अपराध असेल.

(२) अशा प्रत्येक व्यक्तीस, दोषसिद्धीनंतर, पंचवीस हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढ्या द्रव्यदंडाची शिक्षा करण्यात येईल.

अपराधाची दखल. ७. कोणतेही न्यायालय, साखर आयुक्ताने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याच्या तक्रारीखेरीज, कलम ६ खाली शिक्षापात्र असणाऱ्या कोणत्याही अपराधाची दखल घेणार नाही आणि प्रथम वर्ग न्याय दंडाधिकाऱ्याच्या न्यायालयापेक्षा कनिष्ठ असणारे कोणतेही न्यायालय, अशा कोणत्याही अपराधाची न्यायचौकशी करणार नाही.

अपराध आपसात मिटविणे. ८. (१) साखर आयुक्तास, कलम ६ अन्वये शिक्षापात्र असलेल्या कोणत्याही अपराधाबद्दल एकतर कार्यवाही सुरू करण्यापूर्वी किंवा सुरू केल्यानंतर, संबंधित व्यक्तीला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्यावर, अशा व्यक्तीकडून अपराधाबाबत आपसमेळ म्हणून पन्नास हजार इतकी रक्कम किंवा कलम ५ च्या तरतुदीन्वये देय आणि प्रदेय असलेल्या रकमेच्या दुपटीइतकी रक्कम, यांपैकी जी अधिक असेल ती रक्कम स्वीकारता येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये, साखर आयुक्ताकडून निर्धारित करण्यात येईल अशी रक्कम प्रदान केल्यावर, त्याच अपराधाच्या संबंधात त्या आरोपी व्यक्तीविरुद्ध आणखी कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नाही आणि जर त्यापूर्वी कोणतीही कार्यवाही केलेली असेल तर, ती समाप्त होईल.

कंपन्यांनी केलेले अपराध. ९. (१) या अधिनियमाखालील अपराध एखाद्या कंपनीने केला असेल त्या बाबतीत, असा अपराध घडला त्यावेळी कंपनीचे कामकाज चालविण्यासाठी कंपनीचा प्रभार ज्या व्यक्तीकडे होता आणि कंपनीचे कामकाज चालविण्यासाठी जी व्यक्ती जबाबदार होती, अशी प्रत्येक व्यक्ती, त्याचप्रमाणे कंपनी, त्या अपराधाबद्दल दोषी आहे असे मानले जाईल आणि तदनुसार अशी व्यक्ती व कंपनी, कार्यवाही केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा दिली जाण्यास पात्र असेल :

परंतु, अशा कोणत्याही व्यक्तीने असा अपराध आपल्या नकळत घडला होता किंवा असा अपराध घडू नये म्हणून तिने योग्य ती सर्व दक्षता घेतली होती असे सिद्ध केले तर, या पोट-कलमातील कोणत्याही बाबींमुळे ती व्यक्ती या अधिनियमात तरतूद केलेल्या कोणत्याही शिक्षेस पात्र ठरणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, या अधिनियमाखालील अपराध एखाद्या कंपनीने केला असेल आणि त्या कंपनीच्या कोणत्याही संचालकाच्या, व्यवस्थापकाच्या, सचिवाच्या किंवा अन्य अधिकाऱ्याच्या संमतीने किंवा मूकसंमतीने किंवा त्याने दुर्लक्ष केल्यामुळे असा अपराध घडल्याचे सिद्ध करण्यात आले असेल तर, असा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा अन्य अधिकारी देखील त्या अपराधाबद्दल दोषी आहे असे मानले जाईल आणि त्यांच्याविरुद्ध कारवाई केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा दिली जाण्यास ते पात्र असतील.

स्पष्टीकरण.— या कलमाच्या प्रयोजनार्थ,—

(क) “ कंपनी ” याचा अर्थ, निगम-निकाय असा आहे आणि त्यात भागीदारी संस्थेचा किंवा व्यक्तीच्या संघाचा अथवा व्यक्तीच्या संस्थेचा मग ती विधी संस्थापित असो वा नसो समावेश होतो ; आणि

(ख) भागीदारी संस्थेच्या संबंधात “ संचालक ” याचा अर्थ, त्या भागीदारी संस्थेतील भागीदार, असा आहे आणि व्यक्तीचा संघ किंवा व्यक्तीची संस्था यांच्या संदर्भात ‘संचालक’ याचा अर्थ, तिच्या कामकाजाचे नियंत्रण करणारा कोणताही सदस्य, असा आहे.

१०. साखर आयुक्त आणि या अधिनियमाखाली नियुक्त केलेला प्रत्येक अधिकारी हा, भारतीय दंड साखर आयुक्त लोकसेवक असणे.
१८६० चा संहितेच्या कलम २१ च्या अर्थातर्गत लोकसेवक असल्याचे मानण्यात येईल.

४५.

११. हा अधिनियम किंवा त्याखाली केलेला कोणताही नियम किंवा आदेश याच्या कोणत्याही तरतुदींना अनुसरून, सद्भावपूर्वक केलेल्या किंवा करण्याचे योजिलेल्या कोणत्याही कृत्याबद्दल, शासनाविरुद्ध किंवा कोणत्याही अधिकाऱ्याविरुद्ध किंवा कर्मचाऱ्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा इतर कायदेशीर कार्यवाही करण्यात येणार नाही.

सद्भावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण.

१२. (१) शासनास, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आणण्यासाठी नियम करण्याचा अधिकार.

(२) विशेषतः आणि पूर्वगामी अधिकारांच्या सर्वसाधारणतेस बाध न आणता, अशा नियमात पुढील बाबींची तरतूद करता येईल :—

- (क) मंडळाच्या अशासकीय सदस्यांना द्यावयाचे भत्ते ;
- (ख) मंडळाचे कामकाज चालविण्याबाबतची कार्यपद्धती ;
- (ग) कोणतीही आवश्यक असलेली नोटीस ज्या नमुन्यात देण्यात येईल, तो नमुना ;
- (घ) या अधिनियमान्वये विहित करण्यात येईल किंवा विहित करता येईल, अशी कोणतीही इतर बाब.

(३) पहिल्यांदाच तयार करण्यात आलेल्या नियमांखेरीज, या अधिनियमान्वये केलेले सर्व नियम हे पूर्वप्रसिद्धीच्या अटींच्या अधीन असतील.

(४) या अधिनियमान्वये करण्यात आलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक अधिवेशनांत एकूण तीस दिवसांची होईल इतक्या मुदतीकरिता, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल आणि ज्या अधिवेशनामध्ये तो अशा प्रकारे मांडण्यात आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्या अधिवेशनाच्या लगतनंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्यास दोन्ही सभागृहे सहमत झाली किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहे सहमत झाली आणि तशा अर्थाचा त्यांचा निर्णय, **राजपत्रात** अधिसूचित करण्यात आला तर, असा निर्णय **राजपत्रात** प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून असा नियम केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपात अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, अंमलात येणार नाही. तथापि, असा कोणताही फेरबदल किंवा विलोपन यामुळे नियमान्वये पूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाधा येणार नाही.